

v nečast. — Godba je uspela, libreto so kritike vse brez izjeme odklonile. Tako je Parma slovenski Strauß, ki nam je podal v plesnem genru že marsikaj lepega, — in upajmo, da nam poleg „Amaconk“ in „Nečaka“ poda kmalu zopet novo delo. Kot čujemo, piše sedaj novo opero: „Asra“. A. R.

* * *

„Daemon Venus“ je ime ciklu treh enodejank — „Mary“, „Velika laž“ in „Vampir“, ki so jih uprizorili 26. t. m. na slovenskem odru in ki jih je spisal Adolf Robida. Ti dramatiški poizkusi niso na odru uspeli in topot je okus občinstva zadel pravo. Ne smemo prezreti v prvi vrsti pisateljevih sujetov, ki se sučejo okoli zakonolomstva na tako nedelikatni in tudi brezobziren način, da morajo odbiti od sebe vsakega resnično umetniško čutečega človeka, naj bo potem, kar se problema samega tiče, tega ali onega nazarjanja. „Mary“ je pisatelj pojmoval kot „dramo histerične žene“, pa je namesto histerije orisal čisto vsakdanjo poltenost z naravno reakcijo nasičenosti in še to kolikor mogoče trivialno. Histerična žena nikoli ni zavestna lažnjivka, dočim Robidova „Mary“ formulira celo metafiziko zavestne lažnjivosti. Pa tudi bolniki imajo svojo logiko. Gospod pisatelj zajema svoje osebe iz gole načitane domišljije, zato mu tudi nebroj sceniških pripomočkov — grom, požar, plat zvona, bliski in neprestana godba za odrom — ne pomaga pri zapletanju in odgonetanju vseh mogočih nepsiholoških kombinacij. V „Veliki laži“, ki začetkoma posega nekoliko globlje, dasi se tudi to pokaže kot kopija problema „Gionconde“, zabrede pisatelj kmalu v karikaturu na vseh krajih in koncih. Josina poniževalna vdanost je ravnatoko kot Maryna histeričnost psihološki nonsens, kakor sta tudi nemogoča brezobzirnost Reginina in cinizem Tipkarjev, ki celo filozofa v sodu, Diogena, postavlja v senco. Brez notranje umetniške potrebe odkazuje pisatelj v dejanju prostora prizorom, ki napravijo iz dramatiške skice umazano-sensualno podobico. „Vampir“ je še manj kot poizkus ter se s svojo nelogičnostjo in banalnimi barbarizmi, kar se jezika in misli tiče, sploh vsaki resni kritiki odteguje. Pisatelj ne zajema iz življenja, si življenjsko izkušnjo le domišlja in izmišlja, mesto živih značajev riše spominske tipe iz knjig, mixtacomposita iz Strindberga, Ibsena in Schnitzlerja, ki jih pa vse prekaša v pomanjkanju takta in finese, kjer gre za gotove senčne strani življenja. Upajmo, da pisatelj še kdaj najde pravo pot!

Franc Terseglav.

0960

Koncert Dimitrija Agrenjeva Slavjanskega nam je podal lepo vrsto ruskih pesmi, ki so nas ogrele. Sicer zbor glede izbire točk ni na višini, tudi solisti niso kaj posebnega, a občudovanja je vredna tehnična izvežbanost zbora v piano-partijah, in taki basisti so neka posebnost, ki jo je vredno slišati. Slavjanski je pel staro pesem o Dobrini Nikitiču, o katerem ravnokar razpravlja v „Dom in Svetu“ g. Leopold Lenard, na kar opozarjamo poslušavce tega koncerta.

0960

Andrej Kmeť. Slovakom je 16. februarja umrl v Turčanskem Sv. Martinu v 67. letu svoje starosti imeniten mož, Andrej Kmeť, župnik v pokoj, zaslužni predsednik „Museálné slovenské spoločnosti“, ustanovnik katoliške gimnazije v Klášťovu in pisatelj. Navadno se trdi, da nihče ni nenadomestljiv; v več slučajih življenje potrjuje ta stavek. A o umrlem slovaškem rodoljubu in pisatelju A. Kmeťu se to ne

more trditi. A. Kmeť je za slovaški narod v resnici nenadomestljiv. S temi besedami je tudi označen njegov pomen za Slovake. Dolgo let v zakotju tihe slovaške vasi je deloval kakor mravlja, pečal se je z znanstvenim delom imajoč zmerom pred očmi edini idealno-čisti cilj: razširiti slavo slovaškega imena. V slovaškem žalostnem političnem položaju, v vedni borbi za kos kruha in za obstanek molčijo muze. Ni čuda potem, da je bil Andrej Kmeť dolga leta skoraj sam in sam s svojim težkim naporom. Ali njegovo neumorno delo je navsezadnje vendarle obrodilo sad. — A. Kmeť se je porodil v Bzenici v tekovskem okraju 19. novembra l. 1841. kot sin revnih starišev. Gimnazijske študije je dovršil v Banjski Štiavnici, bogoslovje v Ostrigonu. Takrat — v petdesetih in šestdesetih letih — se je poučevalo na Slovaškem povsod v nemškem jeziku. Bila je doba germanizacije. Šole so bile nemške, a vendar so bile boljše nego so sedaj, ker grof Leo Thun zlasti v prvih letih svojega ministrstva je skrbel za Slovake vsaj tako, da je na srednje šole v slovaških krajih posiljal dobre učitelje, Čehe in Nemce, ki slovaških dijakov niso preganjali. Dijaki so se mogli brez strahu in javno vaditi v svojem materinskem jeziku. Slovaške krožke za negovanje slovaščine so imeli slovaški dijaki skoraj na vseh šolah. Tako so si tudi v ostrigonskem semenišču slovaški gojenci ustanovili l. 1862. „Slovenský oddiel cirkevnej literárnej školy“; v tem društvu so se slovaški bogoslovci vadili v materinskem jeziku in književnem delovanju. Andrej Kmeť je bil nekaj časa predsednik tega društva in že takrat je pisal članke za liste „Cyrill a Metod“ in „Vojtěch“. L. 1865. je bil Kmeť posvečen za duhovnika; poslali so ga za kaplana v Senohrad v hontskem okraju. Po štirih letih je postal upravitelj revne župnije v Krnišovu, kjer je deloval do l. 1878. Gospodarski list „Obzor“ je takrat prinašal članke izpod peresa Kmetova; v tem času je Kmeť spisal knjigo „Hospodár na Slovensku“. Izdajo je prevzela „Matica Slovenská“. Prvi zvezek je že bil natisnjen in pripravljen za razpošiljatev, ko so Mažari l. 1875. naenkrat Matico zatvorili. In v takem času, ko je bil na Slovaškem občutljiv nedostatek gospodarske izobrazbe, se ni smela izdati knjiga, ki je imela slovaško ljudstvo naučiti obdelovati njive, rediti živino itd. Poizkušalo se je na razne načine pri ministrstvu, da bi se smela Kmetova nedolžna in koristna knjiga izdati — toda vse zastoj. „Hospodár na Slovensku“ je še sedaj pod ključem. Pri „Slovenski Matici“ je bil Kmeť člen odbora za izdajanje poljudnih spisov. Ljudska knjižnica v Budimpešti je izdala njegova spisa „Nový svet alebo čo nového ve svete“ (1871) in „Ako sa majú poklady kopat?“ Ko so bile slovaške gimnazije uničene in „Slovenska Matica“ zatvorjena, svetoval je Kmeť Slovakom v člankih objavljenih v „Nár. Novinah“: učimo se, študirajmo! In sam se je marljivo pečal najprej z botaniko, zlasti ko je bil župnik v Prenčovu pri Banjski Štiavnici. Izmed književnih spisov te stroke navajamo „Niektore odchyľky u rastlin“ in „Floristom slovenským“. Poleg botanike je študiral arheologijo. Največje zasluge ima Kmeť za ustanovitev „Museálné slovenské spoločnosti“, kateri je daroval vso svojo veliko arheološko in botaniško zbirko. Njegovi spisi arheološki so: „Veľeba Sitna“, „O výšivkách a čipkách v Honte“, „Krupinske bralce“, „Náhrobky kamenné v hrobítové preňšovskem“. L. 1906. je Kmeť šel v pokoj in je stanoval v Turčanskem Sv. Martinu. V novembu preteklega leta je zbolel in dne 18. februarja so ga Slovaki slovesno pokopali na turčanskem „cintorine“ (pokopališču). Vážna mu pamät! *Fr. Št.*

Jan Červenka. Smrt neusmiljeno kosi v vrstah čeških učenjakov in pisateljev. Pred kratkim je zopet umrl odlični pisatelj in pesnik Jan Červenka. V moški dobi 47 let je zapustil družbo literarnih in narodnih delavcev, v kateri si je

pridobil častno mesto. Jan Červenka se je porodil 3. aprila l. 1861. v Pragi; dovršil je gimnazijo v Kraljevem Gradcu, nakar je študiral pravo in po dovršenih izkušnjah je bil imenovan za mestnega uradnika na Kraljevih Vinogradih. Červenka je prvokrat književno nastopil l. 1879. v listu „Květy“ s prevodom pesni Fr. Coppéja in v „Lumíru“ z izvirnimi pesmimi in prevodi nekaterih španskih pesmi. Prvo zbirko svojih liričnih pesmi „Amoroso“ je Červenka izdal l. 1883. in ne dolgo potem so sledile zbirke „Ztišené vlny“ in „Písň Závíšovy“. Nekatero „Písň Závíšovy“ je virtuos in glasbenik Friml uglasbil ter izdal v zalogi M. Urbánka v Pragi. Svoje novele in povestice je Červenka objavljaval v „Lumíru“ in v leposlovnih tednikih; izšle so pa tudi v posebnih zbirkah. Trajno umetniško ceneno ima zbirka novel „Dětské kartony“. Razen tega je umrlj izdal prevod španskih „Legend“ G. A. Becquera in spisal nekoliko dobrih dram.

Češki pesnik Fr. Táborský je 16. januarja dovršil petdeset let. Porodil se je l. 1858. v Bistrici pod Hostýnom na Moravskem. Književno je nastopil l. 1884. s knjigo „Basně“; osem let pozneje je izdal pesniško zbirko pod naslovom „Stara komedia“ in l. 1893. — „Melodie“. Po trinajstih letih (1906) je izdal zbirko „Hodinné touhy“. Poleg tega je spisal celo vrsto člankov o umetnosti in prevel velik del Lermontove poezije. V češki poeziji ima Táborský sicer skromno, a trajno mesto. Najboljše pesmi Táborskega so balade, zlasti tiste, ki [je v njih udaril na ljudsko struno.

Karel Klosterman, češki romanopisec, je obhajal svojo šestdesetletnico. Porodil se je 15. februarja l. 1848. v Haagu na Zgornjem Avstrijskem, študiral je na Dunaju medicino in je bil nekaj časa član uredništvu lista „Wanderer“. Potoval je po severni in južni Franciji, Dalmaciji, Črni Gori, Srbkem in Ruskem. Na podlagi zasebnih študij je dosegel profesorsko službo na nemški realki v Plznu. Sedaj živi v Pragi v pokoju, ali njegovo pero nima pokoja. Nепrestano piše češke romane, ki se odlikujejo po zdravem humorju. Zlasti češka Šumava je našla v Klostermanu navdušenega prijatelja. Njegovi romani, za katere črpa gradivo iz življenja šumavskih prebivalcev, n. pr. „Ze světa lesních samot“ — „V razi šumavském“ — „V srdci šumavských hvozdů“ so pravi biseri v češki romanski književnosti. Tudi daljši njegovi spisi „Za štěstím“ — „Domek v Polední ulici“ — „Hostinný dům“ — „Pan vrchní“ — „Kam spějí naše děti“ so kras njegove marljive literarne delavnosti. K. Klosterman je v vseh svojih romanih brez vseh narodnostnih in političnih aspiracij in nasprotij navdušen oznanovavec sprave in enakopravnosti češkega in nemškega prebivalstva na Šumavi.

Slavnost Purkyňova v Vratislavi. 11. januarja se je odkril v fiziološkem zavodu vratislavskem doprni kip slavnega češkega fiziologa Jana E. Purkyňe. — Purkyňe je bil na vratislavsko univerzo poklican l. 1823. iz Prage in je v Vratislavi deloval 26 let na tamošnjem fiziološkem zavodu. Njegov spomin je vratislavska univerza imela zmirom v časti in 11. januarja je Purkyňov spomin proslavila z odkritjem njegovega doprsnega kipa. Purkyňe je bil v Vratislavo po-

klican po prizadevanju Aleksandra Humboldta in pesnika Goetheja, ki je bil vsled Purkyňove disertacije o vidu za njega ves navdušen. Purkyňova predavanja se morejo z malimi izpremembami rabiti še sedaj navzlic temu, da se je takrat v ministrskem poročilu o Purkyňi trdilo, da ne zna dobro nemško. Šele l. 1839. je Purkyňe mogel v Vratislavi ustanoviti fiziološki zavod, prvi zavod te vrste na svetu.

09650

Naše slike. Še dve sliki prinašamo danes iz naših borb, ki jih je vojeval oče Radecki v Italiji. — Slike Kristusove razlaga spis g. Avg. Stegenska. — Kotorske utrdbे se dvigajo nad slavno Boko Kotorsko v črnogorske pečine ter obvladajo morski zaliv. — Iz novejšega ruskega slikarstva prinašamo dve sliki od Sierova in Lewitana, ki sta na razstavah pred kratkim zbujali večjo pozornost.

Knez Radziwiłł vodi v nemški državni zbornici Poljake. Ravnokar se je zopet ves svet zgrozil nad krivico, ki so

SPLIT: GLEDIŠČE

jo sklenili Prusi proti Poljakom z razlastitveno postavo. Sivolasi knez Radziwiłł, ki bi lahko stal na najodličnejših državnih mestih, ako bi zapustil svoj narod in se po zgledu marsikaterih drugih postavil v vrsto pruske birokracije, pa z moško odločnostjo brani pravice svojega naroda, in če ga tudi večina preglasuje, ve, da krivica ne more večno trpeti.

Josef Brandt je eden najboljših poljskih slikarjev. Živa in efektna je njegova kompozicija, snov jemlje iz življenja na stepi in iz bojnih prizorov.

650650

Pomota. Pomotoma sta se dva podpisa na slikah te številke zamenjala. Na str. 159., prvi stolpec, je: Glava Michelangelovega „Od mrtvih vstalega Kristusa“, na str. 156., drugi stolpec, pa: Rafaelov Kristus iz „Izpremenjenja“. Naj se to blagohotno popravi!

